

країн світу здійснюються винятково на основі затвердженої землепорядної документації кваліфікованими фахівцями з геодезії та землеустрою. Усі розглянуті у нашому дослідженні різновиди реалізації політики забезпечення сталого землекористування відображено в проєктах землеустрою, планах та схемах відповідних країн.

Стале землекористування та забезпечення охорони земель базується на удосконаленні землепорядного забезпечення та розвитку геоінформаційних систем, що дають змогу отримати достовірні дані про стан земельних ділянок, їх агровластивості, межі на місцевості тощо. Саме тому в провідних країнах світу питання землепорядкування невідривно вирішується в комплексі з питанням використання земельного кадастру як джерела інформації про стан сільськогосподарських земель та ефективність їх використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дугина Т.А. Особенности развития земельных отношений за рубежом / Т.А. Дугина // Концепт: Научно-методический электронный журнал. — 2015. — Т. 13. — С. 4481–4485.
2. Шворак А.М. Зарубіжний досвід планування використання земель / А.М. Шворак // Землеустрої і кадастр. — 2009. — № 3. — С. 29–37.
3. Волков С.Н. Землеустройство: [учебники и учеб. пособия для студентов высш. учеб. заведений] / С.Н. Волков. — М.: Колос, 2005. — Т. 7. — 408 с. — (Землеустройство за рубежом).
4. Scherr S.J. Defining integrated landscape management for policy makers. / S. Scherr, S. Shames, R. Friedman // Ecoagriculture Policy Focus. — № 10. Washington, DC: EcoAgriculture Partners. — 2013. — 235 p.
5. Волков С.Н. Опыт землеустройства на землях сельскохозяйственного назначения в США и Канаде: [монография] / С.Н. Волков. — М.: ГУЗ, 2012. — 44 с.

УДК 332.32 : 332.15

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК
ДЛЯ РОЗМІЩЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ТРАНСПОРТУВАННЯ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

О.В. Кустовська

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри землепорядного проектування

В.О. Брижко

студент магістратури факультету землепорядкування

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Обґрунтовано процес формування земельних ділянок для розміщення об'єктів транспортування електричної енергії. Значну увагу приділено охороні земель в електроенергетичній галузі, що має забезпечувати заходи, спрямовані на раціональне й екологічно безпечне використання земельних ділянок під об'єктами електричної енергії з метою створення сприятливих територіальних умов для безаварійного виробництва електроенергії, її транспортування до споживачів.

Ключові слова: земельні ділянки, об'єкти транспортування, електрична енергія, енергоресурси, повітряні лінії, охорона земель.

Рівень розвитку енергетики має вирішальний вплив на стан економіки в державі, вирішення проблем соціальної сфери та рівня життя людини. Відведення земельних ділянок для потреб енергетики є важливим, оскільки паливно-енергетичний комплекс — це основа національної безпеки України та її економічної незалежності, стабільність роботи якого є запорукою розвитку та потенціалом для реалізації загальнодержавних стратегічних програм. Використання земельно-енергетичного потенціалу держави є складною щодо територіального

розміщення та організаційно-правових форм господарювання справою, тому важливо обмежувати права на землі енергетики.

Кількість населення Землі все зростає, при цьому збільшується й питоме споживання енергії на душу населення. Зі зростанням житлово-суспільного будівництва та промисловості з'являється необхідність у спорудженні нових електричних мереж, підстанцій для населених пунктів та об'єктів промисловості для збалансованого постачання енергоресурсів. До них висувуються все вищі вимоги надійного та

безперебійного постачання електроенергією. Мережі електропостачання населених пунктів належать до складних просторових систем. Головним завданням у процесі експлуатації є визначення їх положення на місцевості, забезпечення надійності функціонування та зниження аварійності, а також моніторинг мереж електропостачання.

У сучасних умовах, коли за межами населених пунктів переважна частина земель сільськогосподарського призначення перебуває в приватній власності, значно ускладнилося вирішення питань щодо надання, вилучення, викупу земельних ділянок для розміщення магістральних повітряних ліній електропередачі.

Особливо багато часу витрачається на погодження з власниками землі та землекористувачами місць розташування об'єктів транспортування електричної енергії, умов і порядку викупу та вилучення відповідних земельних ділянок. Важливе значення належить розробленню й погодженню проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок для проходження енергетичних коридорів, розміщення електростанцій та інших об'єктів транспортування електричної енергії з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Не виключається можливість і резервування необхідних земель, особливо в приміських зонах, з метою збереження для потреб енергетики площ, які зараз часто забудовуються котеджами та об'єктами комерційного призначення. Усе це є досить серйозною проблемою у зв'язку з ціною політикою вартості землі. Питання, що стосуються резервування площ та погодження енергетичних коридорів, слід вирішувати передусім на законодавчому рівні.

Питаннями формування земельних ділянок для розміщення об'єктів транспортування електричної енергії, ефективності функціонування об'єктів електроенергетики, комплексного використання і відновлення земель під об'єктами енергетики займалися вітчизняні й зарубіжні вчені, зокрема В.В. Балеєв, І.В. Барбашов, В.О. Бондаренко, Г.І. Гримуд, О.С. Оношко, Ю.В. Сапронов, Р.С. Сергєєв, Д.М. Серебрянський, М.М. Черемісін, В.В. Черкашина та ін.

Але існує велика проблема щодо розміщення об'єктів енергетики — адже, до 70% їх розміщено не на ділянках, відведених для таких потреб, не кажучи вже про особливий режим використання територій санітарно-захисних зон навколо цих об'єктів. Тому формування земельних ділянок для розміщення об'єктів транспортування електричної енергії

дуже актуальне й потребує якнайшвидшого вирішення.

Метою статті є обґрунтування розміщення земельних ділянок під об'єкти транспортування електричної енергії для збалансування постачання енергоресурсів.

Землями енергетичної системи визнаються території, надані під електрогенеруючі об'єкти (атомні, теплові, гідроелектростанції, електростанції з використанням енергії вітру й сонця та інших джерел), та під об'єкти транспортування електроенергії до користувача.

Енергетична система України становить сукупність електростанцій, електричних мереж та інших об'єктів електроенергетики, об'єднаних загальним режимом виробництва, передачі та розподілу електричної енергії за централізованого управління цим режимом. Електричними мережами є трансформаторні підстанції, розподільні пункти і пристрої, струмопроводи, повітряні лінії електропередачі, підземні та підводні кабельні лінії електропередачі й споруди, які до них належать [6, с. 5–6]. Землі енергетичної системи (енергетики) займають 50,0 тис. га. Розмір, внутрішня структура та конфігурація земельних ділянок, наданих для потреб енергетичної системи, визначаються будівельними нормами (наприклад, ДБН В.2.5-16-99 [3, с. 3–42]) та проектною документацією. У цій статті проаналізовано правовий режим земель енергетики, а також особливості надання земельних ділянок для її потреб, зокрема їх відчуження. Назріла необхідність спростити порядок надання земель для потреб енергетики, скоротити строки розгляду землевпорядної документації, проведення будівництва об'єктів. Запропоновано порядок розроблення, погодження і затвердження відповідної документації із землеустрою щодо відведення земельних ділянок для розміщення, будівництва, експлуатації та обслуговування магістральних повітряних ліній електропередачі, зокрема: загальні положення, погодження місця розташування об'єктів магістральних повітряних ліній електропередачі, розроблення документації із землеустрою (проекту землеустрою та технічної документації із землеустрою), погодження і затвердження документації із землеустрою щодо відведення земельних ділянок, підписання договору.

Нестабільна економічна ситуація в Україні, пов'язана зі зростанням цін на окремі види палива та електроенергетичного обладнання, матеріали та будівельно-монтажні роботи, дефіцит фінансових коштів для закупівлі обладнання, мінімальний обсяг введення нових електромережних об'єктів — уже це диктує необхідне обов'язкове забезпечення: норма-

тивних умов видачі потужності електростанцій; надійного енергопостачання споживачів; планованих поставок експорту електроенергії; подальшого розвитку способів протиаварійного керування, зв'язку, телемеханіки, обліку електроенергії для реалізації сталої та надійної роботи об'єднаної енергетичної системи (ОЕС) України з енергооб'єднаннями Євросоюзу.

У таких умовах важливим моментом є оптимізація передавання електроенергії від генеруючих джерел до споживачів. Електроенергія передається переважно повітряними лініями. Раціональне використання їхньої передавальної здатності може бути досягнуто за наявності достовірної інформації про функціональні можливості ліній, тому ще при проектуванні слід оцінити конструкції. Неодмінною умовою при цьому є пошук подальших шляхів вирішення проблем зниження капітальних і поточних витрат, зменшення втрат, забезпечення заданих показників надійності і можливо низького рівня екологічного впливу.

Незважаючи на великий накопичений досвід і науковий пошук, пророблений вченими в цій галузі досліджень, рішення при проектуванні повітряних ліній приймаються при дефіциті чітких всебічно науково обґрунтованих рекомендацій і методик, через що складно оцінити їхні техніко-економічні показники [5, с. 72]. Основні напрямки, потрібні для оцінювання повітряних ліній: збільшення пропускної здатності ліній електропередач; зниження збитку від впливу на екологію довкілля та інженерні комунікації. У результаті виявилось, що в енергосистемах, де в основному мережі виконані на базі традиційних ліній електропередач, пропускна здатність яких явно низька, застосування досить потужного арсеналу засобів регулювання, підключених у вузлах енергосистем, бажаного результату не дає, і їх використання недостатньо ефективно. Повітряні лінії негативно впливають на живі організми та інженерні комунікації, а зі збільшенням відчуження земельних ділянок скорочуються сільськогосподарські, лісові і мисливські угіддя, що призводить до зменшення місць, де можна прокласти траси повітряних ліній, які не впливають на довкілля.

Повітряні лінії порушують цілісність полів і кормових угідь, сприяють росту бур'янів, створюють перешкоди для оброблення полів з повітря, застосування агротехніки, зрошення. Особливо велика шкода наноситься лісовим угіддям, оскільки просіки під трасами ліній електропередач повністю виводяться з господарського обороту, а вздовж трас ліній збільшується лісоповал. Періодичні (1 раз на 5 років) розчищення трас ліній механічним

шляхом і за допомогою гербіцидів виводять з процесу відтворення кисню в атмосферу Землі тисячі гектарів лісових угідь. Крім зазначених екологічних впливів, вони є також джерелом виникнення радіоперешкод і перешкод у високовольтних каналах зв'язку [1, с. 122].

Особливостями правового режиму земель енергетики є те, що розміщені на них об'єкти створюють загрозу природному довкіллю, здоров'ю і життю людей, тому навколо об'єктів транспортування електричної енергії слід установити санітарно-захисні зони. Використання цих земель для запитів енергетики потребує зміни їхнього цільового призначення. Це вбачається раціональним, враховуючи користь, яку отримає регіон від підвищення енергетичного потенціалу, від сплати за використання ділянок під цими об'єктами до місцевих бюджетів.

Трансформаторні підстанції зниженої напруги, що працюють понад 25 років, потребують заміни, оскільки вони часто виходять з ладу та створюють проблеми не лише споживачам, а й оперативно-виїзним бригадам. На ремонт таких трансформаторів потрібно більше часу та більших фінансів. З фінансово-економічної точки зору, замінити їх на більш сучасні буде економічно вигідніше, аніж витратити кошти на їхній постійний ремонт. Економічне обґрунтування створення електричної мережі є визначення трудомісткості на його виконання та кошторису витрат на дані види робіт.

Наявність земель у користуванні підприємств з виробництва і розподілу електроенергії, за даними державної статистичної звітності станом на 01.01.2016 р. становила 49,7 тис. га [4, с. 9]. це свідчить про те, що енергетика в цілому не є землемісткою галуззю народного господарства. Водночас електроенергетика в структурі усіх галузей вітчизняного виробництва та комунальній сфері посідає досить вагоме місце.

Одним з основних напрямів державної політики в електроенергетиці є збереження цілісності та забезпечення надійного й ефективного функціонування ОЕС України, єдиного диспетчерського (оперативно-технологічного) управління нею. Забезпечення виконання цих функцій в Україні покладено на Державне підприємство НЕК Укренерго. Електроенергетика забезпечує всебічний науково-технічний прогрес, переважає в усьому промисловому виробництві, поліпшує умови праці та побуту. Розвиток електроенергетики, будівництво потужних електростанцій сприяють створенню нових промислових вузлів.

Електроенергетика впливає не тільки на розвиток господарства, а й на територіальну організацію продуктивних сил. Будівництво

потужних ліній електропередач дає змогу освоювати паливні ресурси незалежно від віддаленості районів споживання. Розвиток електронного транспорту розширює територіальні межі цієї галузі промисловості. Достатня кількість електроенергії притягує до себе виробництво електросталі, алюмінію та інших кольорових металів, в яких частка паливно-енергетичних витрат у собівартості готової продукції значно більша порівняно з традиційними галузями промисловості. У ряді районів України електроенергетика визначає їх виробничу спеціалізацію та є основою формування територіально-виробничих комплексів.

ВИСНОВКИ

Надання земельних ділянок для потреб енергетики має ряд особливостей. Для полегшення та поліпшення умов відведення земельних ділянок для розміщення об'єктів транспортування електричної енергії пропонуємо:

- спростити процедуру відведення земельних ділянок при наданні їх для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, привівши її у відповідність до загальноприйнятої двостадійної процедури надання ділянок, що передбачає безпосереднє звернення зацікавленої особи до відповідного органу державної влади або місцевого самоврядування щодо відведення земельної ділянки із конкретним місцем розташування. При цьому варто підкреслити, що документи, які згідно зі ст. 151 ЗКУ [2, с. 27] мали подаватися під час вибору земельних ділянок (обґрунтування, згода землевласників тощо), не скасовуються, а натомість подаються зацікавленою особою безпосередньо для одержання дозволу на розроблення проекту відведення земельної ділянки;

- повернути оцінювачам земельних ділянок при їх відчуженні для суспільних потреб або з мотивів суспільної необхідності можливість застосовувати всі передбачені міжнародною практикою підходи до оцінювання майна, а саме: порівняльного, затратного та дохідного. Це дасть змогу всебічно досліджувати цінність земельних ділянок, які підлягають викупу,

встановлювати реальну вартість земельних ділянок, уникаючи і порушення інтересів держави, і права на справедливе відшкодування вартості відчужуваного майна для власників земельних ділянок;

- пропонуємо детально висвітлювати питання про особливості відчуження земельних ділянок під об'єкти транспортування електричної енергії, зокрема магістральних повітряних ліній електропередачі (викуп земельних ділянок, примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності), а найкраще запровадження, в таких випадках, земельних сервітутів з одноразовою виплатою коштів за використання земель для таких об'єктів. Таким чином, ліквідуються корупційні ризики щодо оцінювання земельних ділянок; буде можливість всебічно досліджувати цінність земельних ділянок, що підлягають викупу, та встановлювати реальну вартість земельних ділянок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко В.О. Системний підхід передпроектної оцінки повітряних ліній в умовах ринкових відносин: монографія / В.О. Бондаренко, М.М. Черемісін, В.В. Черкашина. — Харків: Факт, 2013. — 259 с.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001, № 2768-III, редакція від 01.01.2017 р., підстава 1774-19: [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
3. ДБН В.2.5-16-99. «Інженерне обладнання споруд, зовнішніх мереж. Визначення розмірів земельних ділянок для об'єктів електричних мереж». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://document.ua>.
4. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Лушкін В.А. Загальна характеристика та розрахунок режимів розподільних мереж / В.А. Лушкін, І.Г. Абраменко, І.В. Барбашов, В.В. Черкашина. — 2013. — 193 с.
6. Про електроенергетику: Закон України від 16.10.1997 р., № 575/97-ВР. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.